

Danmark i den Kolde Krig

Glimrende, ambitiøs, voluminøs og maskulin historieskrivning.

Thorsten Borring Olesen og Paul Villaume: *I Blokopdelingens Tegn, 1945-1972. Dansk Udenrigspolitik Historie, Bind 5. Gyldendal 2006. 808 s., ill., 298 kr.*

Af Ann-Christina Lauring Knudsen

Danmarks udenrigspolitik i perioden 1945 til 1972 var præget af en konstant forholden til de internationale spændinger, der blev skabt i kølvandet på den psykologiske krigsførelse mellem USA og Sovjetunionen under den kolde krig. Efter Anden Verdenskrig blev Danmark inviteret ind i det gode selskab med de vestlige, kapitalistiske lande. Landets politikere og ledende embedsmænd måtte i de følgende årtier forholde sig til de mange nye initiativer til skabelsen af internationale organisationer i den vestlige blok, og forhandlinger af den nationale suverænitæt, der kulminerede med medlemskabet af det Europæiske Fællesskab (EF). Den vej var ikke nødvendigvis en progressiv fremadskridende historie, som bogen viser.

Kort fortalt stod dansk udenrigspolitik i denne periode, som titlen påpeger, "i blokopdelingens tegn" men var også præget af "internationalisering og integration" i forhold til økonomiske og sikkerhedspolitiske samarbejder (8). At skrive denne udenrigspolitiske historie i ét bind er ambitiøst, men med to af landets førende eksperter i Danmarks 20. århundredes historie som forfattere – historieprofessorerne Thorsten Borring Ole-

sen og Paul Villaume ved henholdsvis Aarhus og Københavns Universiteter – er der kommet en yderst grundig og læseværdig bog ud af det, der nærmest eksploderer i detaljerigdom.

Afgrænsninger og nytolkninger

Den kritiske anmelder ville muligvis problematisere to af de grundlæggende empiriske rammer for bogen, nemlig hvorfor – i bedste von rankeske stil – vælges landet Danmark som ramme for analysen, og hvorfor netop denne periodeafgrænsning. Det er dog ikke svært at finde gode grunde til disse afgrænsninger. En er naturligvis konteksten, hvori bogen udgives. Den er udgivet i forbindelse med forlaget Gyldendals store satsning på en serie om dansk udenrigspolitisk historie gennem ca. 1300 år, og det lægger forskellige præmisser for den tematiske og kronologiske afgrænsning af bogen. I Gyldendals serie er Olesen og Villaume placeret som bind 5 og er dermed indrammet af Bo Lidegaards bind 4 om Danmark som "overleveren" mellem 1914 og 1945, og Nikolaj Petersens bind 6 om europæisk og globalt engagement fra 1973 til 2006. I den akademiske verden er kommercielle hensyn dog ikke altid nok til at begrunde emnets afgrænsning.

Man kunne imidlertid nemt begrunde, at et oversigtsværk om Danmarks udenrigspolitiske historie fra 1945 til 1972 kunne være skrevet uden at være med i denne serie ved at argumentere for, som forfatterne også gør, at en ny politisk æra begyndte efter besættelsens ophør, og endnu én begyndte med Danmarks indtræden i EF. Årstallene er dermed kronologiske "hjørnesten" (15) i Danmarks udenrigspolitiske historie og signalerer brud og kontinuitet – hvad forskere inden for historisk institutionalisme-skolen ville kalde for "critical junctures" og "path dependence", en terminologi, der dog ikke benyttes her.

Grundtrækkene i denne historie vil muligvis være velkendt for de fleste, der måtte vælge at læse denne bog, men det er væsentligt at påpege, at der ikke rigtig findes andre konkurrerende fremstillinger af udenrigspolitikken i denne periode. Slet ikke af denne kvalitet. Det mest ambitiøse ved bogen er måske, at den både er et oversigtsværk over perioden og samtidig rummer en lang række nyfortolkninger af politiske episoder baseret på helt nyt bevismateriale. Det skrevne ord og arkivstudier er et af kendetegnene for "historisk metode" og især for politisk historieskrivning. Derfor er efterkrigstidens historie en relativt ny genre for historieforskning, som først rigtigt er blevet inviteret ind i det gode selskab af universitetslærde historikere efter frigivelsen af statslige arkiver ifølge 30 - (nu 20 -) års reglen. Olesen og Villaume har fulgt denne tradition, men un-

derstreger samtidig to væsentlige metodiske og historieteoretiske pointer.

For det første er forfatterne gået et væsentligt skridt videre end den traditionelle udenrigspolitiske historiskrivning ved ikke blot at benytte nationalt baserede dokumenter fra udenrigsministeriets arkiv, men ved også at inddrage en række andre arkiver i og uden for landets grænser. Forfatterne markerer dermed det væsentlige i at fortolke denne historie som mere end traditionel diplomatisk og udenrigspolitisk begivenhedshistorie. En anden væsentlig pointe er den klare sammenhæng mellem ændringer på den indenrigspolitiske scene og defineringen af udenrigspolitikken, som Olesen og Villaume hele tiden har øje for.

Disse pointer har givetvis hentet teoretisk inspiration fra de klassisk neorealistske og liberalt intergovernmentalistiske paradigmer inden for studiet af international politik. Empirien er bearbejdet og tolket så systematisk, at læsere der kender disse traditioner, ikke bliver i tvivl om, at de to forfattere har et intimt bekendtskab med denne litteratur. Men sjovt nok er der nærmest ikke en eneste reference til sådanne værker, end ikke i den ellers så omfattende litteraturvejledning. Der er altså et klart ønske om at vægte fremstillingen af den nye empiriske forskning frem for at repetere teoretiske diskussioner. Det er naturligvis i den sidste ende et sundt bevis på forfatternes grundighed og interesse for at finde nye sider af den historiske periode, som de behandler.

Formidling

Størstedelen af studerende, der begynder på en universitetsuddannelse i dag, har ingen direkte erindring om den kolde krig, og her kan en bog som denne være yderst nyttig som lærebog i både metodiske og empiriske facetter. Måske skal det bemærkes, at bogen er så spækket med (ny) information, at man kan frygte for en ren overdosis af detaljer, og at budskabet muligvis vil blive fordøjet bedre af dem, der faktisk husker eller allerede har indgående kendskab til den kolde krig. At bogen er velskrevet og forsynet med en 40-siders sektion med litteraturvejledning, kilder og litteratur, sted-, navne-, og sageregister, forkortelser og illustrationsliste, vil imidlertid være en stor hjælp for den studerende uden klæbehjerne. På den formidlingsmæssige front ligger denne bog dermed mileskridt foran den store redegørelse om Danmark under den kolde krig, som Dansk Institut for Internationale Studier (DIIS) barslede med på samme tid, som Olesen og Villaume kunne se deres bog i handlen. Mens DIIS rapportererne stjål noget af den medieopmærksomhed som *I blokpolitikens tegn* burde have haft, er der ingen tvivl om, at denne bog vil blive læst af et meget bredere publikum, og den vil have en længere levetid på boghandlernes hylder.

Maskulin historieskrivning

Bogen kan karakteriseres – ligesom hele denne serie udgivet af Gyldendal – som maskulin historie, skrevet af mænd, om mænd og måske endda mest for mænd.

At udenrigspolitik igennem historien primært har været et mandsdomineret emne er naturligvis ikke noget, hverken forfatterne eller forlaget kan lastes for. I dette bind figurerer ca. en håndfuld kvinder i mindre biroller, som f.eks. socialdemokraterne Ritt Bjerregaard og Birte Weiss, der som unge tegnede partiets tidlige EF-modstand, og jeg forestiller mig ikke, at der er flere kvinder i de andre bind.

Hvad man imidlertid kunne indvende er, at hovedemnerne i bogen klart følger en maskulin fortolkning af udenrigs- og international politik, hvor "hårde emner" som militær og økonomi er dominerende. Studiet af international politik har imidlertid i det sidste årti flyttet sig til også at omfatte mere "bløde" omdrejningspunkter som diskurser, normer, værdier og identitetskonstruktioner i international politik. Bogen berører nogle af disse emner med referencer her og der, men laver ingen systematiske tiltag til at modellere bogen herefter.

Et godt eksempel herpå er brugen af en af kommunisten, forfatteren og maleren Hans Scherfigs karakteristiske plakater lavet til Folkebevægelsen mod EF. Scherfigs billede begynder det konkluderende kapitel om tolkninger og perspektiver. Billedteksten peger på Scherfigs nærmest national-patriotiske fortolkning af Danmark som den "søde og uskyldige hvide kanin, som risikerer at blive ædt af de store dyr, hvis den vover sig ud i den farefulde (europæiske) jungle" (746). Det første afsnit i dette kapitel har overskriften "Magtrealisme og værdipolitik", men det handler mere om det første end om det andet. Her kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvordan bogen ville have fremstået, hvis forfatterne havde ladet bogen strukturere efter socialkonstruktivistisk inspirerede tankegange om italesættelse af sikkerhedsdiskurser, konflikterne mellem de selvpfattelser, som hovedaktørerne sidder med, eller den historieopfattelse, der lå bag de udenrigspolitiske ændringer i perioden. Scherfig's illustration kunne hermed have dannet udgangspunkt, ikke slutpunkt, for bogen.

Bogen er godt 800 sider lang og er meget professionelt udformet, blandt andet også med en del grafiske hjælpemidler. Den vejer ca. halvandet kilo. Det er dermed ikke en bog, man læser henslængt i lænestolen, specielt den kvindelige læser med spinkle håndled er simpelthen nødt til at studere bogen ved skrivebordet. Når det er sagt, skal det uden omsvøb understreges, at bogen varmt kan anbefales til fagfolk, studerende og enhver, der interesserer sig for nyere dansk og europæisk historie.

Ann-Christina Lauring Knudsen er lektor ved Afdeling for Europastudier, Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.